

Çocuk Tesettüründe Şerî Ölçüler*

Ecclesiastical Measurements in Children's Veiling

Abdulbasit SALTEKİN

Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
İslam Hukuku Anabilim Dalı,
Asst. Prof. Dr., Batman University, Faculty of Islamic Sciences,
Department of Islamic Law
Batman, Turkey
absaltekin@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-9652-7840

Geliş Tarihi: 06.03.2019, Kabul Tarihi: 27.03.2019

DOI: 10.34085/buifd.536699

Öz

Küçük yaşta olan ve özellikle temyiz çağına ulaşmayan çocukların eda ehliyetinin bulunmaması, dinî açıdan onları sorumluluk alanı dışında tutmaktadır. Bunun tabii sonucu olarak fıkıh kitaplarında küçük yaştaki çocuklar ile ilgili hükümlere istisnai bazı konular içerisinde değinilmektedir.

Çocukların ruhsal ve psikolojik gelişim düzeyleri günümüz dünyasında farklılıklar arz etmektedir. Konu bu yönüyle toplumun hassaslaştığı bir alanı oluşturduğundan, dini/hukuki kavramların son derece dikkatli kullanılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çocuklar ile ilgili konularda hukukun soğuk ve katı ifadeleri yerine eğitim ve ahlak merkezli kavramların tercih edilmesi gerekir. Fakat olay klasik fıkıh külliyatı üzerinden incelendiğinden literatürde geçen kavramların kullanımı kaçınılmaz olmaktadır.

* Bu çalışma "Çocuk Tesettüründe Şeri Ölçüler" adıyla II. Uluslar Arası Helal Ürün Sempozyumu, Sakarya, 2016'da sunulan tebliğin genişletilmiş halidir.

Dini hassasiyet sahibi ailelerin günümüz dünyasında karşılaştıkları problemlerden biri de çocuklara ait dini ölçülere uygun kıyafetlerin teminidir. Piyasa şartları arz talep dengesi üzerine kurulduğundan çocuklara ait tesettür ölçülerinin bilinip bir arz oluşturmaları Müslümanlar açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmamızda, çocuk yaş aralığı olarak kabul edilen, doğumdan ergenliğe kadarki süreçte tesettür ölçülerinin nasıl olması gerektiğini fıkıh literatürü merkeze alınarak incelemeye çalıştık..

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Çocukluk, Temyiz, Tesettür, Mümeyyiz, Mürâhik

Abstract

Absence of execution competence especially in young children who have not reached the appeal age keeps them outside of religious responsibilities. As a matter of course, Islamic law books touch upon judgments concerning young children within the scope of exceptional circumstances.

Children's mental and psychological development levels show variations in today's world. Because the subject comprises an area where society gets sensitive, there is a need for using religious/judicial concepts very carefully. The subjects concerning children should be embraced using education and morality centered concepts instead of cold and strict expressions of judicial concepts. However, because the case is examined on the basis of classical Islamic law corpus, it is inevitable to use the concepts mentioned in the literature.

One of the problems faced by families with a religious sensitivity in today's world is the provision of religiously appropriate clothes for children. As the market conditions are based on the supply-demand balance, it is important for Muslims to know the veiling measurements of children and create a supply. In this paper, we will try to explore the veiling measurements in the period from birth to adolescence which is accepted as child age range according to the Islamic law literature.

Keywords: İslamic Law, Childhood, Appeal, Veiling, Appellor, Pubescent

GİRİŞ

Bütün ilimler tabiatları gereği, kavramları kendileriyle ilişkili olduğu yönüyle incelerler. İslam hukukçuları da çocukluk kavramını, dini/hukuki sorumluluk yüklenmeden önceki dönem için kullanmaktadırlar. Çocukluk dönemi, akli ve ruhi olgunluğun oluşmadığı dönem olarak görüldüğünden, çocuğun dini/hukuki sorumlulukları yüklenme yönünden buluşa eren kişilerden ayrılması gerekir.

Günümüzde çocukluk ile ilgili, ergenliğe geçiş için bazı psikolojik şartlardan söz edilse de, hukuki olarak değişken olan bu şartlar munzabıt değildir.. Bundan dolayı hukukçular özellikle sorumluluk doğuran ve üçüncü şahısları ilgilendiren durumlarda hukuk nezdinde çocukluğun ve dolayısıyla ergenliğin objektif kriterlerini koyma ihtiyacı hissetmişlerdir.

1. İSLAM HUKUKUNA GÖRE ÇOCUKLUK

Çocukluk dönemi fıkıh kitaplarında üç dönemde incelendiği görülmektedir. Bunlar: Temyiz öncesi dönem/ Gayrı mümeyyiz çocuk, Temyiz dönemi/mümeyyiz çocuk, ergenliğe geçiş dönemi olan irhak dönemi/ murahık çocuk.

1.1. Temyiz Öncesi Dönem

Temyiz öncesi dönem, doğum ile başlayıp temyize kadar süren dönem ifade eder. Diri olarak doğan her çocuk doğuştan vucub/hak ehliyetiyle doğar. Hukuk sistemi kendisinde hukuki/manevi bir kişilik var kabul eder. Bu şekilde çocuk kendisi lehine olabilecek bazı hakları elde edebileceği gibi, kanundan kaynaklı olarak bazı sorumluluklar altına girebilir.¹

Gayrı mümeyyiz çocuğun, eda/fiil ehliyeti yoktur. Dolayısıyla cezai ehliyeteye sahip değildir.²

1.2. Temyiz Dönemi

Sözlükte “ayırma” anlamındaki meyz kökünden türeyen temyîz “iki şeyi birbirinden ayırma, farklı olanları ayırt etmek, idrak etmek” mânasına gelir.³ Fıkıh terimi olarak insanın söz ve davranışlarının sebep ve sonuçlarını idrak edebilme ve bu idrake uygun biçimde iradesini kullanabilme gücünü ifade eder.⁴ Bu yaş aralığındaki çocuğa mümeyyiz denir. Mezhepler arasında temyiz başlangıcıyla ilgili farklı ölçüler konulmuştur. Cumhura göre temyiz yaş haddi yedidir.⁵

1 Şafii mezhebinde, zekât mali bir sorumluluk olarak düşünüldüğünden, çocukların zekât şartlarını taşıması durumunda, malından zekât alınır. Hanefilere göre ise mükellefiyet oluşmadığından dolayı çocuk, zekâttan sorumlu değildir. Bkz. Komisyon, “Ehliyet”, Mevsûatu'l-Fıkhiyye, (Kuveyt: Vizâretü Şuûnî'l-İslâmiyye, 1988), 7: 158.

2 Komisyon, “Ehliyet”, Mevsûatu'l-Fıkhiyye, 7: 156-157.

3 Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-'Arab*, (Beyrût: Dâru's-Sâdir ty.), 5: 412.

4 İbrahim Kâfi Dönmez, “Temyiz”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/temyiz> (28.02.2019).

5 Komisyon, “Ehliyet”, Mevsûatu'l-Fıkhiyye, 7: 157.

Mümeyyizlik döneminin üst sınırı olan bulûğ için ise akli ve ruhi olgunluk hakkında objektif kriterler belirlenmiştir. Bu olgunluk için iki ölçü düşünülebilir. Bulûğun iki ölçüsünden birincisi ve aslı olanı fiilî bulûğdur; yani gerekli asgari yaş sınırına ulaşmış erkeğin ve kızın cinsî yönden fiilî ergenliğe kavuşmasıdır. Bulûğun ikinci ölçüsü ise hükmen bulûğ olup bu da çocuğun belli bir âzami yaş sınırına ulaşmasıdır. Ebû Hanîfe'ye göre erkek on sekiz, kız on yedi yaşını tamamlayınca, İslâm hukukçularının büyük çoğunluğuna göre ise erkek-kız ayırımı olmaksızın çocuk on beş yaşını tamamlayınca fiilen erip ermediğine bakılmaksızın hükmen bulûğa ermiş sayılır.⁶ Mecelle bu konuda çoğunluğun görüşü olan on beş yaş esas almıştır. (madde: 986)

Mümeyyiz çocukta eda ehliyeti vardır. Fakat eda ehliyeti nakıstır. Mümeyyiz çocuğun tasarrufları üç şekilde olabilir:⁷

1. Tamamen lehine olan tasarruflar: Bu tür tasarrufları hukuki olarak geçerli kabul edilmiştir. Çocukta bir hak kaybı yaşanmadığından, lehine tasarruflarına hukuki sonuç bağlanabilmektedir. Örneğin; kendisine hibe edilen bir şeyi alması lehine bir tasarruftur bunun için veli onayına ihtiyaç hissedilmeden tasarrufu geçerli olur.

2. Tamamen aleyhine olan tasarruflar: Çocuğun bu tür tasarrufları hukuken geçersiz kabul edilmiştir. Çünkü çocuk aleyhine doğabilecek hukuki olumsuz sonuçları kavrayabilecek akli olgunluğa ermemiştir. Örneğin; başkasına kendi malından bir şey hibe ederse velisi onaylasa dahi bu tasarrufu geçerli olmaz.

3. Hem lehine hem de aleyhine olan hukuki tasarruflar: Çocuğun bu tür tasarrufları, velisinin onayı ile geçerli olacağı prensip olarak kabul edilmektedir. Örneğin; mümeyyiz çocuğun alışverişinin geçerli olabilmesi için velinin bu akdi onaylaması gerekir.

Mümeyyiz çocuk cezai ehliyet bakımından, gayr-ı mümeyyiz çocuk gibi kabul edilir. Şahsına yönelik hukuki ceza söz konusu olmaz. Fakat dini ve ahlaki bazı durumlar için eğitim amaçlı cezalar öngörülmüştür.⁸

6 Ali Bardakoğlu, "Bulûğ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulug> (28.02.2019).

7 Komisyon, "Temyiz", Mevsûatu'l-Fıkhiyye, 14: 34-35.

8 Komisyon, "Ehliyet", Mevsûatu'l-Fıkhiyye, 7: 158-159.

1.3. Mürâhiklik Dönemi

Sözlükte “yaklaşmak, yetişmek, vakti gelmek” mânalarındaki rehak (ruhûk) kökünden türeyen mürâhik kelimesi “ergenlik çağına yaklaşmış çocuk” demektir; bu durumdaki kıza mürâhika denir.⁹ Fıkıh terimi olarak mürâhik, ergenlik (bulûğ) çağının alt (erkekler için 12, kızlar için ise 9)¹⁰ ve üst yaş (Cumhura göre 15, Hanefilere göre ise kızlarda 17, erkeklerde 18 yaş aralığı) sınırları arasında bulunup henüz kendisinde tabii bulûğ belirtileri görülmeyen kimseyi ifade eder.¹¹ Temyiz dönemi içinde kabul edilmekle beraber, dini adap konusunda ergenliğe geçiş dönemi sayıldığından, çocuğa daha önceki dönemlere göre bazı dini sorumluluklar yüklenmesi istenmiştir. Cezai ehliyeti olmasa dahi kendisine yüklenen sorumluluğu yerine getirmesi, devlet/kanun gücüyle değil ebeveynin takdir edeceği cezalar öngörülerek sağlanmaya çalışılır.

2. Çocukların Avret Mahalleri

Fıkıh literatüründe konu müstakil bir başlık altında işlenmemiştir. Konuya istitraden değinilmiştir. Hanefî, Malikî ve Hanbelî literatüründe ölünün yıkanması ve yıkayacak kişinin karşı cinsten olması konusu işlenirken konuya temas edilmiştir. Bununla beraber namaz esnasında setr-i avret başlığı altında da konu işlenmektedir. Şafî literatüründe bunlara ilaveten konunun, hitbe bahsinde istenecek kıza bakma ölçütleri içinde işlendiği görülmektedir.¹²

Ergenlik çağına ulaşmayan çocukların avret mahalleri ile ilgili durumlar çocukluk evrelerine göre farklı şekillerde ele alınmıştır. Fıkıh kitaplarında genellikle çocukluk dönemi, temyiz öncesi, temyiz ve murahiklik (ergenliğe geçiş dönemi) şeklinde üç zaman dilimine ayrılmaktadır. Avret mahalli ile ilgili bu şekildeki tasnif çocukların fiziki durumları ile ilgili olmakla beraber belki bunda daha çok bu yaş aralığındaki çocuklara yönelik olarak toplumsal gelenek ve teamüllerin durumu etkili olmaktadır. Avret mahalli ile ilgili ortaya konan bütün görüşler çocuğun çocukluktan çıkarak

9 İbn Manzûr, *Lisânü'l-‘Arab*, 10: 130.

10 Mehmet Erdoğan, *Fıkı ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Ensar Yay., 2013), 423.

11 Nihat Dalgın, “Mürâhik”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/murahik> (28.02.2019).

12 Bkz. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *el-Mecmû‘ şerhu'l-Mühezzebe*, (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, ty.), 16:139.

cinsel farklılığı belirginleşmeye başlaması üzerine bina edilmiştir. Buradaki anahtar kavram şehvettir. Şehvet sübjektif bir eğilim olduğundan fukaha bu kavrama objektiflik kazandırarak yaş aralığı belirlemiştir. Belirlenen yaş aralıklarına göre bakılması ve dokunulması yasaklanan aralıklar ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Hanefi-Malikî fukahası tarafından daha çok dile getirilen “muğallaz avret”- “muhaffef avret” ayrımı önemli bir ayrımdır. Çünkü “ğalız avret” olarak nitelendirilen cinsel organ, makat ve onlarla ilişkili olan kalça ve kasık bölümlerinin durumu ile bunların dışında kalıp örtülmesi gereken avretin durumu bir olmayacaktır. Yine literatürde bununla ilişkili olarak tartışılan meselelerden biri de çocuklara ait avret mahalline bakma ve dokunabilme durumudur.

Erken dönemlerde konuya fazla değinilmemiş olsa da tabiinin büyüklerinden Hasan el-Basrî'nin sütten kesilinceye kadar çocuğun avret mahallinin hükmünün olmadığı görüşünde olduğu aktarılmıştır. Evzâî'ye göre ise bu yaş haddi dördttür. Said b. Müseyyeb ve Zühri küçük kız çocuğunu babasının yıkamasını ise mekruh görmektedirler.¹³

Mezheplerin konuyla ilgili kabul gören görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

2.1. Hanefi Mezhebi

Hanefilere ait eserlerde konu genellikle setr-i avret ve cenaze adlı konu başlıkları altında işlenmektedir. Küçük çocuklarda kız-erkek ayrımı olmaksızın yaş haddi belirlenmeden iştiha (şehvet duyulma) dönemine kadar avret mahallerinin bulunmadığı görüşü hâkimdir.¹⁴ Konu ile ilgili genelde fıkıh kitaplarında delil getirilmeksizin genel nitelikteki ilkelerden hareketle hükümler belirlenmiş olsa da Tahtâvî Hz. Peygamber'in (sav.) Hasan ve Hüseyini küçük yaşlarında öpmüş olmasını buna delil olarak sunmaktadır.¹⁵ Fakat bu delil hem rivayet açısından zayıf hem de konu ile ilişkilendirmesi bakımından sıkıntılı olduğundan Hanefilerin geneli tarafından kullanılmamıştır.

Hanefi fakihler çok küçük yaştaki çocuğun (الصغير جدا) avret mahalli ile ilgili hükmün bulunmadığı zamanın ne kadar süreceğini ifade etmemişler-

13 Abdullah b. Muhammed b. Muhammed İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Mısır: Mektebetu'l-Kâhire, 1968), 2: 392.

14 Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971), 2: 81.

15 Ahmed b. Muhammed b. İsmail Tahtâvî, *Hâşiye alâ Murâkî'l-Fellâh Şerhu Nuri'l-İdâh*, (Mısır: el-Matbaâtu'l-Kubrâ, h.1318), 1: 160.

se de, cidden küçük yaş haddinin çocuğun konuşmaya başlaması veya dört yaşına ulaşması şeklinde belirleyen kişilerden bahsedilmektedir.¹⁶ “Cidden küçüklük” şeklinde ifade edilen bu yaş aralığından sonra avret mahalli cinsel organ ve makat bölgesi olmakta ve süreç içinde bu alanları çevreleyen yerler de buraya dâhil edilmektedir.¹⁷

Bu dönemde çocuğun avret mahalline bakma, dokunma ve karşı cins tarafından yıkanmasında herhangi bir sakınca yoktur. Bu bölgelere bakma, dokunma ve yıkamanın haramlığı ise şehvet kaydı ile kayıtlanmıştır. Küçük yaştaki bir çocuğun bedenine şehvet ile bakma veya dokunma caiz değildir. Nitekim erkeklerin sakalı bitmemiş bir çocuğa şehvi bir haz nazarıyla bakıp lezzet almalarını Hanefiler caiz görmezler. İbn Kattân bu konuda icma olduğunu ifade eder.¹⁸ Bu bakımdan haramlık ölçüsü tamamen şehvet üzerine kuruludur. İbn Âbidîn’in belirttiğine göre Kuhustânî, selefin bakma esnasında şehvet konusunda oluşacak şüphe halinin dahi haramlığı sebep olacağını ifade ettiğini belirtmiştir.¹⁹

Genellikle şehvet için bir yaş haddi belirlenmemiş olmakla beraber; ortalama selim bir tabiata sahip bir kimsenin karşı cinsle şehvi lezzet hissetme olgunluğunun oluşmaya başlaması olarak belirlenmiştir. Mezhep içerisinde bunun sınırının temyiz çağı olan yedi yaş veya dokuz yaş olması gerektiğini söyleyenler varsa da, genellikle konu ile ilgili bir yaş haddi belirlenmeksizin fiziki açıdan cinsel birleşmeye uygun bir duruma ulaşmış olma olarak ifade edilmiştir.²⁰ Tabi ki bu da kişiden kişiye, bölgeden bölgeye farklılık arz edecektir. İştaha (şehvet uyandırma) oluşmaya başlamasıyla beraber avret mahalli muğallaz avret²¹ denilen yerler olur. Yaş ilerledikçe muğallaz avret

16 Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 1:471, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr alâ'd-Durri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ty.), 2: 81, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî, *Şerhu Fethil Kadir Alel Hidaye Şerhi Bidayetil Mübtedi*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty.), 1: 258.

17 İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 2: 81.

18 İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 1: 407.

19 İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 6: 365.

20 İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 2: 81.

21 Muğallaz avret cinsel organ, makat ve bunları çevreleyen kalça ve kasıklar kabul edilse de Hanefi imamlarından Kerhi konuyu necasete kıyaslayarak bir dirhemden az açıklığı bulunan avrete muhaffef, çok olanına ise muğallaz demektir. Tabii haklı olarak Ebü'l-Berekât en-Neseî el-Kâfi adlı eserinde makat bölgesinin bir dirhemden daha az bir alan kaplamasına rağmen bu alanın muğallaz sayılmamasının normal olmayacağını ifade

mahallerinin çevresi de buna dahil edilir. Çocukluk dönemi içinde yaş aralığı belirlemeyen Hanefilere göre on yaşına ulaşmış erkek veya kız çocuğu -ki bu dönem murahıklık dönemidir- artık ergen olma ihtimali bulunan bir yaş aralığına girmiş sayılmaktadır. Bu dönemde bulunan çocuk buluşa ermiş bir yetişkin muamelesi görür.²² Fıkıh kitaplarında, sorumluluk çağına ulaşmamış çocuklar ile ilgili hüküm, namazın bu yaştakilere emredilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Özellikle bu yaştaki çocuklar, ergenliğe hazırlık yapılarak ergenlikle beraber kendilerine zorunlu olarak emredilen şeri hükümleri uygulama alışkanlığı kazanmış olacaktırlar. Bu yaşın namazın emredilme yaşı olan yedi olması gerektiğini söyleyenlerin varlığından bahsedilse de²³ mezhep içinde kabul gören bir görüş olmamıştır.

2.2. Malikî Mezhebi

Çocukların avreti ile ilgili en detaylı hükümler Malikî mezhebine aittir. Malikîler genel olarak çocuk avreti konusunda kız çocuğunun durumunu erkek çocuğun durumundan ayırırlar. Bu mezhepte kızlar ile ilgili verilen hükümler erkeğe göre daha ağırdır.

Malikîler namaz içindeki durumu da namaz dışındaki durumdan ayırmaktadırlar. Böylece avret ile ilgili hüküm kız-erkek çocuklar için namaz içinde ve namaz dışındaki durumuna göre farklı şekilde değerlendirildiği görülmektedir.

Erkek çocukların avret mahalli ile ilgili olarak Malikîler namaz içinde yedi yaşını doldurmamış çocuklar için avret mahallinden söz edilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu yaş aralığındaki erkek çocukların bütün vücutlarına bakmakta, dokunmakta ve yıkamakta herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Yedi yaşından sonra ise cinsel organ, makat bölgesi ve bunları çevreleyen kalça ve kasıklar avret mahalli olarak kabul edilir. Bu yaştaki çocukların bu bölgelerini örtmeleri vaciptir.²⁴ Tabii çocuklar mükellef olmadıklarından teklif ebeveyne teallük eder.²⁵

etmiştir. Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî İbnü'n-Nuceym, *el-Bahru'r-Râik Şerh Kenzi'd-Dekâik*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971), 1: 471.

22 Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 1: 471, İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 2: 81, Mergînânî, *Şerhu Fethil Kadîr*, 1: 258.

23 İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 2: 81

24 Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafed-Desûkî, *Haşiyetu'd-Desûkî ale'ş-Şerhi'l-Kebîr*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ty.), 1: 347-348; Vehbe Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu*, (Dimeşk: Dâru'l-Fıkr, ty.), 1: 756.

25 Desûkî, *Haşiyetu'd-Desûkî*, 1: 348.

Malikîler yedi yaşındaki çocuğun avret mahallini örtülmesini vacip bul ederler. Bunun dışında kalan ve buluğ çağında örtmeleri gereken kısmı örtmelerini ise mendup olarak görürler.²⁶ Başka bir deyişle yaşının gerektirdiği yerlerinin örtülmesi vacip, vücudunun geri kalan kısmının, balığ erkekler gibi örtünmesi mendup olmuş olur.

Namaz dışında erkek çocukların sekiz yaşına kadar²⁷ avretinden söz edilmez. Vücudunun tamamına bakmakta dokunmakta ve yıkamakta herhangi bir sakınca yoktur. Bu yaş aralığını Malikîlerden Halil yedi, İbn Vehb ise dokuz ile kayıtlamaktadır.²⁸ Dokuz ile on iki yaş aralığında ise avret mahalline bakmak caiz olmakla beraber dokunmak ve karşı cins tarafından vücudunun yıkanması caiz olmaz. İbn Vehb bu yaş aralığını münahaze yani buluğa yaklaşma kaydı ile kayıtlıyor. Lahmi, İbn Vehb'in münahiz için belirlediği yaş aralığının on ve on iki yaş aralığı içinde olabileceğini ifade etmiştir.²⁹ On üç yaşından sonra buluğa ulaşmamış olsa dahi balığ erkek gibi örtünmesi gerekmektedir.

Kız çocuklarının durumu namaz ve namaz dışında farklılaşmaktadır. Namaz içinde yedi yaşına kadar avret mahalli yoktur. Yedi yaşından buluğa kadar diz kapağı ile göbek arasını örtmesi istenmektedir.³⁰

Malikîler namaz dışında, kızların cinsel birleşmeye uygun olması durumunda, ittifak ile avret mahallerine bakmanın ve dokunmanın caiz olmadığı kanaatindedirler. Süt emme çağındaki kız çocuğunun avret mahalline ait herhangi bir hükmün mevcut olmadığı konusunda ittifak vardır. İhtilaf konusu bu iki yaş aralığındaki durumdur. Emzirme yaşı Malikî literatüründe iki yıl sekiz ay olarak belirlenmiştir. Bu dönemde vücudunun tamamına bakmak, dokunmak ve tamamını yıkamak caiz olur. Bundan sonrasında iştiha yaşına kadar avret mahalline bakmakta herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Dokunma konusunda ise iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Abdurrahman b. Kasım'a aittir. Ona göre bu dönemdeki kız çocuğunun avret mahalline bakmak caiz ise de dokunmak caiz

26 Desûkî, *Haşiyetu'd-Desûkî*, 1: 348; Zuhayli, *Fıkhul-İslâmî*, 1: 756.

27 Desûkî, *Haşiyetu'd-Desûkî*, 1: 348; Zuhayli, *Fıkhul-İslâmî*, 1: 756.

28 Fıkıh kitaplarında verilen yaş hadleri genellikle bu yaş haddini doldurmayı ifade etmektedir. Dolayısı ile yedi ile dokuz yaş hadlerindeki ihtilafın lafzi bir ihtilaf olma durumu mümkün görünmektedir.

29 Ahmed b. Gunaym b. Sâlim en-Nefrâvî, *el-Fevâkihü'd-Devvânî Alâ Risâleti İbn Ebî Zeydi'l-Kayravânî*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 1: 301.

30 Zuhayli, *Fıkhul-İslâmî*, 1: 756.

değildir. İkinci görüş ise Eşheb'e aittir. Ona göre bu yaş aralığındaki kız çocuklarının avret mahallerine bakmak ve dokunmakta herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.³¹ İştihâ döneminden sonra ise baliğa gibi kabul edilir. Bu yaş aralığı için dört, beş, altı veya yedi yaşlar örnek olarak eserlerde verilmektedir.³² Bu görüşün Malikîler tarafından kabulü gariptir. Yani küçük yaştaki bir çocuğa namaz dışında baliğa kadınlara çizilmiş sınırların belirlenmesi enteresan görünmektedir.

2.3. Şafîî Mezhebi

Şafîîler konuyu daha çok hıtbe bahsinde işlemektedirler. Kız isteme esnasında karşı cinslerin birbirlerine ne kadar bakabilecekleri konusu işlenirken çocuğun durumu ele alınmaktadır.

Şafîîler namazda kız, erkek ayrımı yapmaksızın ister temyize ulaşsın, ister ulaşmasın çocuğun baliğ gibi örtünmesi gerektiğini belirtirler.³³ Şafîîlerin bu yaklaşımı daha çok çocuğa namazın gereklerinin doğru bir şekilde anlatılması gerektiği kanaatinden kaynaklanmaktadır.

Şafîîlerde küçük kız çocuğunun muğallaz olan avreti erkeğinkinden ayrı olarak değerlendirilir. Diğer bütün mezheplerde belli bir yaşa kadar cinsel organ ve makata bakma, dokunma ve yıkama konusunda bir sınır konulmazken Şafîîler kız çocuğunun muğallaz bölgelerini avret olarak değerlendirirler. Genelde konuyu "küçüğün avreti büyüğün avreti gibidir" şeklindeki hadise dayandırırılar. Şafîîler, sıhhat açısından sorunlu olan hadisi hükme mesned olarak değil de görüşlerini destekler nitelikte kullanmaktadırlar. Bu yaştaki kız çocuğunun avret mahalline bakmak, dokunmak ve yıkamak Şafîî mezhebine göre caiz değildir. Bu konudaki sorumluluk da veliye tealluk eder. Yalnız çocuğa bakmakla yükümlü olan ve çocuğun bakımını üstlenen kişinin zaruret dolayısı ile bu bölgelere bakabileceği, dokunabileceği ve yıkayabileceği İbn Kattân tarafından belirtilmiştir.³⁴

31 Ezherî, *el-Fevâkihu'd-Devvânî*, 1: 301

32 Desûkî, *Haşiyetu'd-Desûkî*, 1: 348, Ezherî, *el-Fevâkihu'd-Devvânî*, 1: 301, Zuhayli, *Fıkhu'l-İslâmî*, 1: 756.

33 Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza er-Remlî el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî, *Nihâyetu'l-Muhtâc İlâ şerhi'l-Minhâc*, By.: Mektebetu'l-İslâmiyye, ty.) 2: 5, Ebû Bekr İbnü's-Seyyid Muhammed Şetâ Dimyâtî, *Îlânetü't-tâlibîn alâ halli elfâzı Fethi'l-muîn bi şerhi Gurrati'l-ayn*, (Dimeşk: Dâru'l-Ficâ, 2008), 2: 225-226.

34 Remlî, *Nihâyetu'l-Muhtâc*, 6: 186, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. M - hammed el-Heytemî es-Sa'dî, *Tuhfetu'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc*, (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1997), 7: 231.

Erkek çocukların cinsel organı ve makat bölgesi için durum kız çocuğunkinden farklıdır. Râfiû, muğallaz avret mahalline yaş haddi olmaksızın bakmanın ittifakla caiz olmadığını ifade eder. Nevevî de aynı kanaate sahip olsa da ittifaka itiraz eder. Çünkü Şafîilerden Ebû Hâmid el-Mervezî'nin erkek çocukların avret mahalline bakmanın caiz olduğunu söylemiş olması ittifak edildiği ile ilgili iddiayı geçersiz kılar.³⁵ Zira Şafîilerden Mütevellî ve Takıyyüddîn Subkî de bunu caiz görmektedirler. Yani bakmak, dokunmak ve yıkamak caizdir. Özellikle İbn Hacer el-Heytemî bütün zaman ve mekanlarda çocuklara karşı insanların müsamahalı yaklaşımlarını buna gerekçe olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Ona göre mutemed görüş budur. Remlî ve Şibrinî'ye göre ise mutemed görüş erkek çocukların avretine bakmanın caiz olmaması yönündedir. Caiz olması ise zayıf görüştür.³⁶

Erkek ve kız çocuklarının iştiha dönemine gelmeleri ile beraber artık avret mahalleri büyüklerinki gibi olur.³⁷ Tabii Şafîiler buna belirli bir yaş haddi koymasalar da, kitaplardan anlaşıldığı kadarıyla bu dönem temyiz dönemine kadardır.

2.4. Hanbeli Mezhebi

Hanbeli mezhebinde yedi yaşını doldurmamış kız ve erkek çocukların bütün bedenlerine bakma, dokunma ve bedenlerini yıkama caizdir. Bu konuda herhangi bir ihtilafın olmadığı kaynaklarda ifade edilmiştir. Konu ile ilgili Hanbeliler Hz. Peygamber'in (SAV) oğlu İbrahim'in kadınlar topluluğu tarafından yıkandığını delil olarak gösterirler.³⁸

Yedi - on yaş arasında ise namazda erkekler için cinsel organ ve makat bölgesinin örtülmesi gerekmektedir. Kız çocuklarında ise bu yaş aralığında namaz içinde örtülmesi gereken yerler göbük ile diz kapağı arasındır.³⁹

Yedi - on yaş arası erkek çocukların namaz dışındaki durumu namaz içindeki durumu gibidir. Yani sadece muğallaz avret mahallerini örtmeleri gerekmektedir. Kızlarda durum biraz daha detaylandırılarak mahremlerinin yanındaki durumları ile yabancıların yanındayken ki durumları farklı değerlendirilir.

35 Ebû Yahyâ Zeynüddîn Zekerıyyâ b. Muhammed b. Ahmed es-Süneykî el-Ensârî el-Hazrecî, *Esne'l-Metâlib fî Şerhi Ravdu't-Tâlib*, (By.: Dâru'l-Kutubî'l-İslâmî, ty.), 3: 110.

36 Remlî, *Nihâyetu'l-Muhtâc*, 6: 186, İbn Hacer el-Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc*, 7: 231-232.

37 Remlî, *Nihâyetu'l-Muhtâc*, 6: 186, İbn Hacer el-Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc*, 7: 231.

38 İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2: 392.

39 Abdülkadir b. Ömer b. Abdülkadir eş-Şeybânî, *Neylü'l-Mearib bi Şerhi Delili't-Talib*, (K - veyt: Mektebetu'l-Fellâh, 1983), 1: 125.

Kız çocukları mahremlerinin yanında namazda olduğu gibi diz kapağı ve göbek arasındaki bölgeyi kapatır. Yabancıların yanında ise yüz, boyun, dirseklere kadar el, ayak, bacak kısımları hariç vücudunun geri kalan kısmını örtmeleri gerekmektedir. Bu yaş aralığındaki çocukların karşı cins tarafından yıkanması konusunda iki görüş vardır. Mutemed görüşe göre bu yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların karşı cinsleri tarafından yıkanmaları caiz değildir. . Diğer görüşe göre ise muğallaz avret mahallini örtmeleri kaydıyla caizdir.⁴⁰

SONUÇ

Mezheplerin çocukların tesettürü ile ilgili görüşleri göz önünde bulundurulduğunda, konunun şeri dayanaklardan çok örfi teamüller üzerine kurulduğu görülmektedir. Bu örfi teamüller, çocuğun fiziki ve cinsel değişiminin toplumsal kabuldeki durumu üzerine inşa edilmektedir. Başka bir ifade ile çocuğun avret mahallinin belirlenmesi, her kültürde farklılık arz etmektedir. Dolayısı ile konu ile ilgili hükümlerin ortaya konmasında, naslardan çok, belirli havzalarda öbekleşmiş olan mezheplerin yaşamış oldukları toplumsal örfi durumların, fıkhî görüşlerinin tespitinde etkili olduğu görülür. Bu sebeple ile konu ile ilgili kanaatlerimizi belirlemede yaşadığımız çağın örf ve algısını dikkate almamız gerekmektedir.

Konuyla ilgili fakihlerin yaklaşımındaki ikinci husus ise ilerideki yaşantılarını etkileyecek bu yaş aralığındaki çocukların, buluş ile kendilerine yüklenecek sorumluluklara hazırlamaktır. Böylece ebeveynler çocuklarını şeri ölçülere göre hareket etmesi yönünde eğitmiş olacaklardır. Bu sebeple konu ile ilgili olarak Hanbelilerin biraz daha müsamahalı yaklaşımı örfi ve fiili olarak daha uygulanabilir gözükmektedir.

Konunun değerlendirilmesinde hukuki/fıkhî kavramlardan çok eğitim/terbiye ile ilişkili kavramlarının kullanılması daha doğru olacaktır. Çünkü ebeveyne taalluk eden sorumluluğun çocuğa yöneltilmesi, çocuklardaki eda ehliyeti eksikliğinden dolayı mümkün görünmemektedir. Zaten fıkhî kitaplarındaki hükümlere baktığımızda hükümlerin çocuğa yönelik olmaktan çok, yetişkinlere yönelik olduğu görülecektir.

40 İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2: 393, Mustafâ b. Saîd Rahîbânî, Metalibu ulî'n-nuha fî şerhi gayeti'l-münteha, (By.: el-Mektebu'l-İslâmî, 1994), 5: 17, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn Buhutî, *Keşşafü'l-kına' an metni'l-İkna'*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ty.), 2: 91.

KAYNAKÇA

Bardakoğlu, Ali. "Bulûğ". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulug> (28.02.2019).

Buhutî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn. *Keşşafü'l-kına' an metni'l-İkna'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. ty..

Dalgın, Nihat. "Mürâhik". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/murahik> (28.02.2019).

Desûkî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafe. *Haşiyetu'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-Kebir*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye. ty..

Dönmez, İbrahim Kâfi. "Temyiz". TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/temyiz> (28.02.2019).

Erdoğan, Mehmet. *Fıkı ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Yay. 2013.

Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-es-Sa'dî. *Tuhfetu'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc*. Beyrût: Dâru'l-Fikr. 1997.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dimaşkî. *Reddu'l-Muhtâr alâ'd-Durri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. ty..

İbn Kudâme, Abdullah b. Muhammed b. Muhammed. *el-Muğnî*. Mısır: Mektebetu'l-Kâhire. 1968.

İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrût: Dâru's-Sâdır. ty..

İbn Nuceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî. *el-Bahru'r-Râik Şerh Kenzi'd-Dekâik*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. 1971.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed. *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. 1971.

Komisyon. *Mevsûatu'l-Fıkhiyye*. Kuveyt: Vizâretu Şuûni'l-İslâmiyye. 1988.

Mergînânî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî. *Şerhu Fethil Kadir Alel Hidaye Şerhi Bidayetil Mübtedi*. Beyrut: Dâru'l-Fikr. ty..

Nefrâvî, Ahmed b. Gunaym b. Sâlim. *el-Fevâkihu'd-Devvânî Alâ Risâleti İbn Ebî Zeydi'l-Kayravânî*. Beyrut: Dâru'l-Fikr. 1995.

Nevevi, Ebî Zekerriyya Yahya b. Şeref. *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzebe*. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, tarih yok.

Rahîbânî, Mustafâ b. Saîd. *Metalibu Uli'n-Nuha fi Şerhi Gayeti'l-Münteha*. By.: el-Mektebu'l-İslâmî. 1994.

Remlî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza el-Menûfî el-Ensârî el-Mısırî. *Nihâyetu'l-Muhtâc İlâ Şerhi'l-Minhâc*. By.: Mektebetu'l-İslâmiyye, ty..

Şeybânî, Abdülkadir b. Ömer b. Abdülkadir. *Neylü'l-Mearib bi Şerhi Delili't-Talib*. Kuveyt: Mektebetu'l-Fellâh. 1983.

Tahavî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail. *Hâşiye alâ Murâkî'l-Fellâh Şerhu Nuri'l-İdâh*. Mısır: el-Matbaâtu'l-Kubrâ. h.1318.

Zekerriyyâ Ensârî, Ebû Yahyâ Zeynüddîn b. Muhammed b. Ahmed es-Süneykî el-Hazrecî. *Esne'l-Metâlib fi Şerhi Ravdu't-Tâlib*. By.: Dâru'l-Kutubi'l-İslâmî. ty..

Zuhayli, Vehbe. *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu*. Dimeşk: Dâru'l-Fikr. ty..